

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
ЗАУВАЖЕННЯ АВТОРОВІ	9
ВСТУП.....	10

Розділ 1. СЕКС

1. ПОВІЯ	16
2. СУТЕНЕР	21
3. ЧОЛОВІЧЕ ШОВІНІСТИЧНЕ СВИНСТВО	25

Розділ 2. МЕДИЦИНА

4. НАРКОТОРГОВЕЦЬ	40
5. НАРКОМАН.....	46

Розділ 3. СВОБОДА СЛОВА

6. ШАНТАЖИСТ.....	54
7. НАКЛЕПНИК І ОЧОРНЮВАЧ	61
8. ЗАПЕРЕЧНИК АКАДЕМІЧНОЇ СВОБОДИ.....	65
9. РЕКЛАМІСТ.....	70
10. ЛЮДИНА, ЯКА КРИЧИТЬ «ПОЖЕЖА!» В ПЕРЕПОВНЕНОМУ ТЕАТРІ	84

Розділ 4. ПОЗА ЗАКОНОМ

11. ТАКСИСТ БЕЗ ЛІЦЕНЗІЇ	90
12. СПЕКУЛЯНТ КВИТКАМИ	98

Розділ 5. ФІНАНСИ

13. НЕЧЕСНИЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ	106
14. ФАЛЬШИВОМОНЕТНИК (НЕУРЯДОВИЙ).....	114
15. СКНАРА	128
16. СПАДКОЄМЕЦЬ.....	134
17. ЛИХВАР	138
18. ЛЮДИНА, ЯКА НЕ ВИТРАЧАЄТЬСЯ НА БЛАГОДІЙНІСТЬ	145

Розділ 6. БІЗНЕС ТА ТОРГІВЛЯ

19. СТРОПТИВИЙ ВЛАСНИК	154
20. ДОМОВЛАСНИК У МІСЬКИХ НЕТРЯХ	162
21. ТОРГОВЕЦЬ У ГЕТТО	172
22. СПЕКУЛЯНТ	182
23. ІМПОРТЕР	187
24. ПОСЕРЕДНИК.....	199
25. ШУКАЧ НАДПРИБУТКІВ.....	204

Розділ 7. ЕКОЛОГІЯ

26. ВЛАСНИК КАР'ЄРУ	218
27. ТОЙ, ХТО СМІТИТЬ	224
28. ВИРОБНИК НЕПОТРЕБУ.....	232

Розділ 8. ПРАЦЯ

29. РОБОТОДАВЕЦЬ – ЖИРНА КАПІТАЛІСТИЧНА СВИНЯ	242
30. ШТРЕЙКБРЕХЕР	255
31. ПЕРЕДОВИК-ЕНТУЗІАСТ.....	260
32. ЕКСПЛУАТАТОР ДИТЯЧОЇ ПРАЦІ.....	266

*Поштовхом до написання цієї книги
став лібертаріанський світогляд.
Головна передумова цієї філософії полягає
в тому, що не легітимно ініціювати агресію
проти того, хто не застосовує її сам.*

Уолтер Блок

ПЕРЕДМОВА

Протягом багатьох років економісти-прихильники вільного ринку демонстрували, як ринкова діяльність приносить користь публіці, яка зазвичай цього навіть не усвідомлює. Ще з часів Адама Сміта вони показують, як виробники та бізнесмени, зазвичай мотивовані виключно особистою вигодою, мимоволі надають величезні блага широкому загалу. Наприклад, воліючи максимізувати свої прибутки та мінімізувати збитки, бізнесмени прагнуть задовольнити найнагальніші потреби споживачів у найефективніший спосіб. Економісти вже давно довели ці істини в абстрактному вигляді, проте в останні роки ще поповнили наші знання, ілюструючи на конкретних прикладах перевагу та ефективність приватного підприємництва. Але досі дослідження економістів обмежувалися – з притаманним їм тверезим педантизмом – «респектабельними» галузями, як-от сільським господарством, видобутком природного газу, житловим будівництвом, авіап перевезеннями тощо. До цієї книги жоден економіст не наважувався так сміливо, як професор Уолтер Блок, проаналізувати моральний і економічний статус десятків зневажених, знехтуваних, надзвичайно хибно сприйнятих у нашому суспільстві професій і занять – тих, кого він справедливо називає «економічними цапами-відбувайлами». Безстрашно, з логікою та дотепністю

професор Блок реабілітує і демонструє суттєві економічні чесноти таких ганених, як сутенер, шантажист або власник нерухомості в сумнівних міських районах-нетрях. Таким чином, окрім того, що книга «На захист ганених» виправдовує статус цих вельми зневажених професій, вона також висвітлює в повному обсязі і з усією очевидністю сутність продуктивних послуг, які надаються усіма людьми на вільному ринку. Використовуючи найекстремальніші приклади, Блок показує як принципи Сміта працюють навіть у цих випадках. І в цьому аспекті книга робить набагато більше для демонстрації працездатності й моральності вільного ринку, ніж десятки помірковано-раціоналістичних фоліантів про більш респектабельні галузі й різновиди діяльності. Тестуючи докази на екстремальних випадках, автор найкращим чином ілюструє і підтверджує теорію.

Дослідження таких випадків мають ще й неабиякий шоковий ефект. Невтомно розглядаючи один «екстремальний» приклад за іншим – і тим майже гарантовано шокуючи читача, – професор Блок змушує його замислитися, переосмислити свої початкові емоційні реакції, отримати нове, набагато краще обґрунтоване розуміння економічної теорії, а також чеснот і принципів функціонування вільної ринкової економіки. Чимало читачів навіть із тих, які зараз *думають*, що вірять у вільний ринок, мають приготуватися до повного усвідомлення логічних наслідків віри у вільну економіку. Ця книга стане захопливою і вражаючою пригодою для більшості читачів – навіть для тих, хто вважає, що вони вже переконані в перевагах вільної ринкової економіки.

Ну гаразд, можуть сказати деякі читачі, ми визнаємо, що ці люди справді надають іншим цінні економічні послуги. Але навіщо, заради Бога, називати їх «героями»? Чому сутенер чи медичний шарлатан є більш «героїчним» – а отже, в певному сенсі більш моральним – ніж інші, більш

респектабельні виробники таких речей, як продукти харчування, одяг, сталь тощо? Пояснення якраз і криється в надзвичайно недостатній респектабельності цапів-відбувайлів професора Блока. Адже виробники харчів, сталі та інших корисних речей зазвичай можуть спокійно займатися своєю справою, і навіть здобувають повагу та престиж серед інших членів суспільства. Не так стається з ганеними, адже їхні економічні послуги не просто не визнаються – вони стикаються з загальною огидою, презирством і гнівом практично кожного члена суспільства, а також із додатковими обмеженнями і заборонами, які уряди майже повсюдно накладають на їхню діяльність. Зневажені й немилосердно засуджені суспільством і державою, оголошені поза законом і приречені на антисоціальний статус, цапи-відбувайли професора Блока тим не менш продовжують робити свою справу – героїчно надавати економічні послуги в лещатах презирства загалу та ворожості закону. Вони справді є героями, і такими їх зробило несправедливе ставлення з боку суспільства та державного апарату.

Героями – так, але не обов'язково святими. Коли автор наділяє моральним статусом героя таких діячів, як штрейкбрехер, лихвар, сутенер тощо, він не має на увазі, що ці різновиди діяльності за своєю суттю є більш моральними, ніж будь-які інші. На вільному ринку і в суспільстві, яке ставиться до лихваря, власника міських нетрів чи керівника потогінного цеху так само справедливо, як і до інших професій, вони б припинили бути героями і, безумовно, не вважалися б більш моральними, ніж будь-хто інший. Їхній героїчний статус, на думку професора Блока, походить винятково від несправедливих обмежень, які накладають на них інші люди. Парадоксальна перевага цієї книги (якщо дослухатися до її неявних порад) полягає в наступному: якщо чоловіки та жінки, описані на цих сторінках,

перестануть зазнавати презирства та юридичного переслідування, – тоді й тільки тоді вони припинять бути героями. Якщо вам не подобається ідея, що лихвар (чи власник нерухомості в нетрях) є героєм, то єдиний спосіб позбавити його цього статусу – це зняти кайдани, які на нього накинuli люди, введені в оману.

Мюррей Н. Ротбард

ЗАУВАЖЕННЯ АВТОРОВІ

Переглядаючи книгу «На захист ганених», я неначе піддався такій самій шоківій терапії, за допомогою якої понад п'ятдесят років тому покійний Людвіг фон Мізес перетворив мене на послідовного прихильника вільного ринку. Навіть зараз я час від часу недовіжливо ловлю себе на думці, що «це заходить занадто далеко», але зрештою зазвичай визнаю, що ви маєте рацію. Комусь це може здатися занадто радикальним лікарським засобом – але він однаково принесе користь, навіть якщо пацієнт його зненавдить. Справжнє розуміння економічної теорії вимагає позбавлення від багатьох дороговартісних упереджень та ілюзій. Поширені помилки в економічній науці часто набувають форми необґрунтованих упереджень щодо інших професій – і, показуючи хибність цих стереотипів, ви зробите реальну послугу людям, хоча й не здобудете великої популярності серед загалу.

Ф.А. фон Хаек,
Нобелівський лауреат,
Institut für Nationalökonomie, Universität Salzburg
(Інститут національної економіки
Зальцбурзького університету)

ВСТУП

Людей, представлених у цій книжці, зазвичай вважають лиходіями, а функції, які вони виконують – шкідливими. Іноді проклинають саме суспільство, бо воно породжує таких гідних осуду персонажів. Але головний акцент у цій книзі буде зроблено на наступних твердженнях:

- 1) ці люди не винні в жодних правопорушеннях насильницького характеру;
- 2) практично в кожному випадку вони приносять реальну користь суспільству;
- 3) якщо ми забороняємо їхню діяльність, то робимо це собі на шкоду.

Поштовхом до написання цієї книги став лібертаріанський світогляд. Головна передумова цієї філософії полягає в тому, що *не легітимно ініціювати агресію проти того, хто не застосовує її сам*. Під агресією мається на увазі не наполегливість, налаштованість на суперечку, змагальність, авантюризм, сварливість чи антагонізм. Агресія – це застосування насильства того типу, який має місце у вбивствах, зґвалтуваннях, пограбуваннях чи викраденні людей. Лібертаріанство не означає пацифізму; воно не забороняє застосування насильства для захисту або навіть помсти за насильство. Лібертаріанська філософія засуджує лише *ініціювання насильства* – застосування насильства проти особи, яка не чинить насильства першою, або її власності.

У такому погляді немає нічого непорядного чи суперечливого. Більшість людей підтримала б його від щирого серця. Насправді такі настрої є невід'ємною частиною нашої

західної цивілізації, закріпленою в законі, в нашій Конституції та в природному праві.

Унікальність лібертаріанства полягає не у формулюванні його основного принципу, а в строго послідовній, навіть маніакальній манері, в якій цей принцип застосовується. Наприклад, більшість людей не бачить жодного протиріччя між цим принципом і нашою системою оподаткування. А лібертаріанці – бачать.

Оподаткування суперечить основному принципу, тому що воно передбачає агресію проти неагресивних громадян, які відмовляються платити. Не має жодного значення, що уряд пропонує товари та послуги в обмін на сплачені податки. Важливо те, що цей так званий «обмін» (податки за державні послуги) є *примусовим*. Людина не може відмовитися від цієї пропозиції. Не має значення і той факт, що більшість громадян підтримують таке примусове оподаткування. Ініціювання агресії, навіть якщо воно схвалюється більшістю, не є легітимним. Лібертаріанство засуджує його як у цій сфері, так і скрізь, де воно відбувається.

Ще одна відмінність між переконаннями лібертаріанців і переконаннями інших членів суспільства полягає в іншій, комплементарній стороні твердження про те, що ініціація насильства є злом. Лібертаріанці стверджують, що з точки зору політичної теорії все, що не пов'язане з ініціацією насильства, не є злом – і що з тієї-таки точки зору політичної теорії будь-що, *не пов'язане* з ініціацією насильства, не підлягає покаранню і не повинно оголошуватись нелегітимним. І це є основою для першої частини мого аргументу. Так звані «лиходії» зовсім не є лиходіями в цьому сенсі, тому що вони *не ініціюють насильства проти не-агресорів*.

Як тільки ми усвідомимо, що ніхто з цієї гаданої галереї негідників не винен у жодному агресивному правопорушенні, буде вже легко зрозуміти і другий момент: *практично*